

‘สุวรรณภูมิ’ ในนิทาน

กุสุมา รัชมณี*

เกือบจะเป็นรูปแบบของนิทานไปแล้วว่า จะต้องขึ้นต้นด้วยฉากที่บอกเวลาและสถานที่ เช่น “กาลครั้งหนึ่ง ณ กรุงพาราณสี....” “ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ในเมืองทักสิลา....” เวลาที่บอกนั้นไม่เจาะจงว่านานมาแล้วเพียงใดหรืออยู่ในสมัยใด เพียงแต่บอกให้รู้ว่าเป็นเรื่องที่เกิดไกลตัว ไม่ใช่เรื่องที่ผู้ฟังหรือแม้แต่ผู้เล่ามีโอกาสได้ประสบมาเอง ลักษณะนี้เป็นสากลเพราะอาจพบได้ในนิทานเกือบทุกชาติ ในนิทานตะวันตกใช้วลีว่า “once upon a time....” และในนิทานอินเดียใช้คำว่า “กथाจิต” ซึ่งมีความหมายเดียวกัน นิทานชาดกซึ่งถือว่ามีมาจกอินเดีย เช่นกันก็ใช้ฉากบอกเวลาที่ไม่เจาะจง เช่น “อดีตกาล....” (ในเวลาคดคีต) แม้ในอรรถกถาจะแบ่งให้เจาะจงลงไปว่าเป็นเรื่องดั้งเดิมในกาลไกล (ทุเรณินทาน) เรื่องดั้งเดิมในกาลไม่ไกล (อวิทุเรณินทาน) หรือ เรื่องระหว่างพุทธกาล (สันติเกณินทาน) ก็ยังนับว่าทุกเรื่อง “ไกล” จากยุคสมัยของผู้เล่าและผู้ฟังนิทานอยู่ดี

ฉากที่บอกสถานที่นั้นก็เช่นกัน มักเป็นเมืองที่อยู่ไกล ยิ่งไกลเท่าใดความตื่นเต้นแปลกใหม่ก็มีสิทธิ์อยู่ในนิทานได้มากเท่านั้น เพราะไม่มีใครค้านว่า “ไปดูลมาแล้วไม่มีสักหน่อย” หรืออะไรทำนองนั้น ในนิทานไทยจึงมักไม่มีฉากเมืองกาญจนบุรี ลพบุรี เป็นต้น นอกจากนิทานแสดงตำนานของสถานที่นั้นๆ ฉากในนิทานอาจเป็นเมืองสมมุติหรือเมืองต่างแดนไกลโพ้น ซึ่งล้วนแล้วแต่ช่วยสร้างเรื่องในจินตนาการที่ไกลตัวได้เช่นเดียวกับฉากเวลาที่กล่าวแล้ว

ฉากเมืองสมมุติอาจเป็นชื่อเมืองที่มีได้มีความหมายเอื้อต่อเรื่องเท่าใดนัก เช่น เมืองอวหะนคร (จากเรื่องท้าวเทพพรราช ในนวนิยายปกรณัม) ผู้ฟังนิทานแทบจะไม่จจว่าเรื่องเกิดขึ้นที่เมืองใด ผู้เล่านั้นก็เช่นกันเมื่อเล่าครั้งต่อไปอาจเปลี่ยนฉากเป็นเมืองอื่น

* รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ก็ได้ ชื่อเมืองอาจเป็นชื่อที่เป็นมงคลบอกความมั่งคั่งความเจริญรุ่งเรืองของชาวเมือง เช่น สุวรรณภูมินคร และ สุวรรณมหานคร (จากเรื่องพระยารัษฎาธิราช ในนวนิยาย) ซึ่งหมายถึงเมืองทอง นิทานอินเดียก็มีฉากเป็นเมืองที่มีความหมายมงคลเช่นกัน นิทานทิโตนประเทศตอนการแตกมิตร เริ่มเรื่องว่า “ในประเทศทักษิณาบถ มีนครชื่อสุวรรณวดี...” และในนิทานซ้อนเรื่องหนึ่งฉากคือเมือง สุวรรณมหานคร สุวรรณวดี แปลว่า ล้วนแล้วด้วยทอง และ สุวรรณมหานคร คือ เมืองใหญ่แห่งทอง ทั้งสองชื่อล้วนบ่งความหมายที่เป็นมงคลว่าเป็นสถานที่ที่อุดมสมบูรณ์ ฯลฯ เหมาะกับเรื่องที่จะดำเนินต่อไป ซึ่งกล่าวถึงพ่อค้าผู้มั่งคั่งเพราะการขยันทำมาค้าขาย

นอกจากฉากเมืองสมมุติแล้ว พบว่าเมืองต่างแดนก็เป็นที่นิยมในนิทาน นิทานไทยหลายเรื่องเกิดขึ้นที่เมืองพาราณสี สาวตติอุชเชนี ปาฏลีบุตร กลิงกราษฎร์ ตักสิลา ฯลฯ ซึ่งเป็นเมืองในชมพูทวีปทั้งสิ้น ทำให้คาดว่าเหตุหนึ่งน่าจะเป็นเพราะนิทานเหล่านี้มีที่มาจากอินเดีย หรือไม่ก็แต่งเลียนแบบนิทานอินเดีย อีกเหตุหนึ่งน่าจะเป็นเพราะผู้เล่านิทานต้องการสร้างเรื่องให้เกิดขึ้นใกล้ตัวผู้ฟังดังกล่าวแล้ว นิทานอินเดียหลายเรื่องก็

มีลักษณะเช่นนี้ ผู้ศึกษาเปรียบเทียบนิทานปัญจตันตระสำนวนถิ่นเหนือกับสำนวนถิ่นใต้พบว่า สำนวนถิ่นเหนือส่วนใหญ่จะใช้ฉากเมืองทักษิณประเทศ (ดินแดนทางใต้) ส่วนสำนวนถิ่นใต้ก็ใช้ฉากเมืองมครในมัธยมประเทศ (ดินแดนภาคกลาง) ซึ่งถือว่าเป็นเมืองใกล้โพ้นสำหรับผู้เล่าและผู้ฟัง

ในบรรดา “เมืองใกล้โพ้น” ที่ปรากฏในนิทานอินเดีย มีอยู่เมืองหนึ่งที่น่าสนใจ นอกจากจะมีชื่อบ่งความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์แล้วยังเป็นเมืองที่ผู้เล่านิทานหรือบรรพบุรุษของเขาจะได้เคยเดินทางไปเยือนแล้วด้วย เพราะเป็นดินแดนที่มีอยู่จริงและอยู่ในเส้นทางที่นักเล่านิทานอินเดียน่าจะผ่านในการเดินทางเรือค้าขาย ดินแดนที่จะกล่าวถึงนี้คือ สุวรรณภูมิ

สุวรรณภูมิ หรือ “แผ่นดินทอง” นั้นเป็นปัญหาที่นักโบราณคดีศึกษาค้นคว้ามานานว่าเป็นดินแดนอยู่ที่ใด บ้างว่าอาจเป็นสะเทิมหรือสุวรรณวดี ดินแดนของมอญทางปากแม่น้ำคง บ้างว่าอยู่ที่นครปฐมของไทย และบ้างว่าเป็นดินแดนบริเวณเมืองอุทองที่จังหวัดสุพรรณบุรี

เมื่อพิจารณาจาก นามที่ปรากฏเป็น “ฉาก” ในวรรณคดีประเภทนิทาน “สุวรรณภูมิ” ก็คือดินแดนที่อุดมสมบูรณ์มั่งคั่งด้วย

โศกทรพย์ เป็นจุดหมายปลายทางของผู้เดินทางค้าขายทางเรือ แม้จะไม่ใช่ฉากอันเป็นสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นการดำเนินเรื่อง ก็ยังพอเห็นเค้าว่าอย่างน้อยผู้เล่าและผู้ฟังนิทานคงจะคุ้นหูชื่อสุวรรณภูมิและเคยได้ยินกิตติศัพท์ว่าเป็นดินแดนที่ใคร ๆ ก็มุ่งหน้าไปค้าขายมาบ้างแล้ว ชื่อจึงปรากฏอยู่ในนิทาน

ก่อนจะกล่าวถึงนิทาน จะขอย้อนขึ้นไปถึงเอกสารที่มีผู้นำไปใช้อ้างในการศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เพราะนับว่ามี “จินตนาการ” ประปรายน้อยกว่าในนิทานมากทีเดียว เอกสารที่ว่าคือ **คัมภีร์ที่ปวงค์ และ คัมภีร์มหาวงศ์**

คัมภีร์ที่ปวงค์ เป็นพงศาวดารที่เก่าแก่ที่สุดของลังกา ไม่มีหลักฐานว่าใครเป็นผู้แต่ง เนื้อหาแสดงประวัติของลังกาตั้งแต่พระพุทธเจ้าเสด็จมาลังกา ๓ ครั้ง จนถึงการตั้งราชวงศ์ลังกาตั้งแต่พระเจ้าวิชัยมาจนจบประวัติศาสตร์ลังกาในสมัยของ พระเจ้ามหาเสนะผู้ครองราชย์ระหว่าง คศ. ๓๒๕-๓๕๒ ส่วน **คัมภีร์มหาวงศ์** ก็คือคัมภีร์ที่ปวงค์ฉบับปรับปรุงใหม่ มีลำดับเนื้อเรื่องและเนื้อหาสำคัญเหมือนกัน ต่างกันที่ระยะเวลาครองราชย์ของกษัตริย์บางองค์ และรายละเอียด

บางตอนกับลีลาการประพันธ์ทั้งทงาม ซึ่ง **คัมภีร์มหาวงศ์** มีมากกว่า **คัมภีร์ที่ปวงค์** (สุภาพรรณ, ๒๕๒๖ : ๔๐๑-๒)

ผู้ศึกษาเกี่ยวกับสุวรรณภูมิอาศัยเค้ามูลจากเนื้อความใน **คัมภีร์ที่ปวงค์** และ **มหาวงศ์** ประกอบกับศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช สรุปความเบื้องต้นได้ว่า ๒๑๘ ปีหลังพระพุทธปรินิพพานแห่งพระพุทธเจ้า พระเจ้าอโศกมหาราชได้เสด็จขึ้นครองราชย์ ณ แคว้นมคธ ความสลดพระราชนิพพานจากการสงครามเป็นเหตุหนึ่งที่ทรงเปลี่ยนพระราชนิยมจากการใช้กำลังแสนยานุภาพ มาเป็นการบำเพ็ญพระกรณียกิจเพื่อเผยแผ่ธรรมานุภาพ ทรงมีพระราชประสงค์จะให้พุทธศาสนาเผยแผ่ไปยังดินแดนต่าง ๆ จึงทรงส่งพระเถระเป็นศาสนทูตแยกย้ายกันไปประกาศศาสนา พระโสณะกับพระอุตตระได้มายังสุวรรณภูมิ ใน **คัมภีร์ที่ปวงค์** และ **มหาวงศ์** เล่าว่า ก่อนที่พระเถระทั้งสองจะมาถึง ชาวสุวรรณภูมิมีความเดือดร้อน เพราะมีผีเสื้อน้ำคอยช่วงชิงทารกที่คลอดใหม่ไปกินเสีย เมื่อชาวเมืองเห็นพระเถระทั้งสองก็คิดว่าปวพวักพ้องของผีเสื้อน้ำ แต่ต่อมาก็เข้าใจ พระเถระเทศนาพรหมชาลสูตรจนชาวเมืองบรรลุมรรคผล จึงเป็นอันว่าพุทธศาสนาได้

ประติษฐานลงที่แว่นแคว้นสุวรรณภูมิตั้งแต่ครั้งนั้น(ขุนศรีวิวัฒน์, ๒๕๑๔ : ๑-๓)

กัมภีร์ที่ปวงศัและมหาวงศ์เป็นตำนานพงศาวดาร ซึ่งนอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของประเทศแล้ว ยังมุ่งคุณค่าทางวรรณคดีและมุ่งเน้นรูปแบบและเนื้อหาที่เสริมสร้างความศรัทธาและความภูมิใจแก่ชาวเมืองในการที่ได้เกิดอยู่ในดินแดนพุทธศาสนาด้วยพงศาวดารในลักษณะนี้จึงไม่อาจถือเป็นประวัติศาสตร์บริสุทธิ์ได้ แต่ก็ยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หากผู้อ่านสามารถแยกส่วนที่เป็นประวัติศาสตร์จริงออกจากอঙ্การแห่งการประพันธ์ แม้ส่วนที่เป็นอঙ্การก็ยังมีประโยชน์ เพราะสะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อของคนในยุคที่แต่ง สามารถใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อได้ (สุภาพรรณ, ๒๕๒๖ : ๔๐๓)

เมื่อขุนศรีวิวัฒน์อาณาทร ศึกษาเรื่องสุวรรณภูมิ ก็ได้ประเมินคุณค่าของกัมภีร์ที่ปวงศัและมหาวงศ์ไว้ว่าดังนี้“สำหรับหนังสือที่ปวงศัมหาวงศ์ ย่อมรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัย เพราะเป็นหนังสือที่มุ่งตรงในทางตำนานตามความนิยมครั้งนั้น และเมื่อสอบสวนเทียบเคียงกับความจริงที่ได้พบขึ้นใหม่ หรือแม้ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างละเอียดเข้มงวดของคนชั้น

ใหม่ ก็ยังปรากฏว่า ท่านผู้รจนานี้หนังสือทั้งสองเล่มนี้ ได้พยายามจะบรรยายความตามสัจยจริง”(ขุนศรีวิวัฒน์, ๒๕๑๔ : ๕๖) “การสอบสวนเทียบเคียงกับความจริงที่ได้พบขึ้นใหม่” ซึ่งเป็นวิธีการที่นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีได้ใช้อยู่ นั่น ทำให้เชื่อได้ว่า “สุวรรณภูมิ” มิใช่ดินแดนตามจินตนาการของผู้แต่งตำนานเท่านั้น

แม้ในงานเขียนที่ล่อหลอมด้วยจินตนาการ เช่น นิทาน ก็ยังมีคุณค่าที่จะใช้เป็นหลักฐานได้เพราะผู้แต่งมิได้ “ปั้น” เรื่องขึ้นมาทั้งหมด แต่ได้อาศัยประสบการณ์เป็นพื้นฐานอยู่ด้วย ขุนศรีวิวัฒน์อาณาทร กล่าวถึงนิทานชาดกซึ่งอ้างถึงสุวรรณภูมิว่า “จริงอยู่ชาดกเป็นเรื่องจำพวกนิทาน แต่เป็นนิทานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะหลั่งธรรม หาได้มุ่งความไพเราะเพลิดเพลินมิได้ เรื่องเช่นนี้แม้ตัวบุคคลและเหตุการณ์อาจไม่ใช่ความจริง แต่สถานที่จาริตประเพณีกับลักษณะกิจการที่อ้างจำต้องมีมูลมาจากความเป็นจริง หากไม่ก็จะเสียความศุติคัมน์อันน่าศรัทธา” (ขุนศรีวิวัฒน์, ๒๕๑๔ : ๕๕-๕๖)

แต่อย่างไรก็ตาม ชาดกก็ยังเป็น “นิทาน” อยู่ แม้จะ “มีวัตถุประสงค์เพื่อหลั่งธรรม” แต่ฉาก ตัวละคร รายละเอียด

ต่าง ๆ ก็เป็นส่วนที่อรรถกถาจารย์ประพันธ์ขึ้น อิทธิพลจากนิทานต่าง ๆ ที่เล่ากันแพร่หลายอยู่แล้วอาจหมุนเวียนเข้ามาอยู่ในนิทานชาดกได้ไม่ยาก ดังนั้นสถานที่ที่อ้างในนิทานชาดกจึงอาจ “มีมูลที่มาจากความเป็นจริง” บ้าง หรืออาจเกิดจากจินตนาการของผู้เล่านิทานแต่โบราณกาลบ้างก็เป็นได้ การพิจารณาเนื้อเรื่องตอนที่กล่าวถึงฉากนี้คงจะช่วยให้ลงความเห็นว่าเป็นข้างใดได้

ในนิทานชาดกเรื่องสุสโสนี (ลำดับที่ ๓๖๐) ซึ่งมีเนื้อเรื่องเหมือนนกาก็ พระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นพญาครุฑอยู่ที่เมืองนาคทีปมักจะแปลงตนไปเล่นสากกับพระเจ้าตัมพะแห่งพาราณสี พญาครุฑได้พบนางสุสโสนีมเหสีของพระเจ้าตัมพะ ทั้งสองต่างก็มีจิตเสน่หากัน วันหนึ่งพญาครุฑก็แปลงฤทธิ์ให้ฟ้าดินมีคัลลุมแล้วเหาะพานางหนีไป พระเจ้าตัมพะจึงส่งคนธรรพ์ข้อสัคคะออกติดตามนาง สัคคะมาถึงเมืองภารุกัจฉะแล้วลงเรือไปยัง *สุวันณภูมิ* ระหว่างเดินเรือกลางมหาสมุทร ลูกเรือขอให้สัคคะเล่นดนตรีให้ฟัง เสียงดนตรีทำให้ปลาใหญ่ในท้องทะเลแบ้คลั่งโถมเข้าทำลายเรือแตก สัคคะจึงต้องเกาะไม้กระดานลอยอยู่ในมหาสมุทร จนไปถึงเมืองนาคทีป และได้พบนางสุสโสนี

ในนิทานชาดกเรื่องมหาชนก (ลำดับที่ ๕๓๙) พระเจ้าอริยวิฐชนกแห่งมิลิตา ถูกอนุชาสังหารและชิงราชย์ไป มเหสีของพระเจ้าอริยวิฐชนกจึงต้องหนีออกจากเมือง ต่อมาประสูติโอรสชื่อมหาชนก เมื่อมีพระชนม์ได้ ๑๖ พรรษา มหาชนกก็ออกเดินเรือไปค้าขายยัง *สุวันณภูมิ* แต่เรืออับปางเสียกลางทะเลเล็ก มหาชนกต้องว่ายน้ำอยู่ถึง ๗ วัน มณีเมขลาผู้คุ้มครองกุหลมมหาสมุทรจึงช่วยไว้และพาไปยังเมืองมิลิตา

ในนิทานชาดกเรื่องสังขะ (ลำดับที่ ๔๔๒) พรหมณ์เศรษฐีชื่อสังขะ ได้สร้างเรือเพื่อจะเดินทางไปยัง *สุวันณภูมิ* บ้างเจกพุทธรองค์หนึ่งเล็งเห็นด้วยเนตรทิพย์ว่าสังขะจะประสบอันตราย จึงปรากฏองค์ตรงหน้าสังขะซึ่งกำลังจะออกเดินทาง ครั้นเดินเรือได้ถึงวันที่ ๗ เรือก็รว่ สังขะจึงสละเรือ ว่ายน้ำกลับไปยังเมืองของตน มณีเมขลาผู้คุ้มครองกุหลมมหาสมุทรเห็นสังขะทนทุกข์อยู่กลางน้ำถึงเจ็ดวัน จึงช่วยขึ้นมาแล้วพาคลับบ้านเมือง

ในนิทานชาดกทั้ง ๓ เรื่อง *สุวันณภูมิ* (*สุวรรณภูมิ*) เป็นฉากที่เป็นจุดหมายปลายทางของตัวละครเอก ระหว่างเดินทางต้องผ่านมหาสมุทรที่เต็มไปด้วยภัยอันตราย ทำให้เดินทางไปไม่ถึงที่หมาย ถ้าตั้งต้นจากอินเดีย

ซึ่งเป็นแดนเกิดของนิทานเหล่านี้ สุวรรณภูมิ ก็ต้องเป็นเมืองไกลที่ต้องเดินทางผ่านมหาสมุทร และต้องเป็นจุดหมายปลายทางที่ชาวอินเดียมุ่งไปค้าขาย

ในนิทานสันสกฤตชื่อ **กาสัตตสาคร** ของโสมทวะ ซึ่งเชื่อกันว่าแต่งขึ้นเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ ก็กล่าวถึงดินแดนชื่อสุวรรณทวีป และ สุวรรณภูมิ สุวรรณทวีป ซึ่งมีผู้แปลว่า เกาะทองนั้น เพนเซอร์ ผู้ศึกษา **กาสัตตสาคร** เชื่อว่าเป็นเกาะสุมาตรา ส่วน สุวรรณภูมิ ซึ่งแปลว่า แผ่นดินทอง นั้น เขาว่าเป็นพม่าตอนล่าง (Penzer, 1968 : IV 190-191 ; VII 15) อันคำว่า สุวรรณทวีป กับ สุวรรณภูมิ จะเป็น ๒ ดินแดนเพราะใช้คำทำยต่างกันนั้น ยังน่าสงสัยอยู่ ด้วยคำว่า “ทวีป” นอกจากหมายความว่าเกาะแล้ว ตามศัพท์ยังแปลว่า “ที่มีน้ำอยู่ ๒ ด้าน” หมายถึงดินแดนระหว่างแผ่นน้ำ ๒ ข้าง ชมพูทวีป ก็ได้ชื่อเพราะเหตุนี้ สุวรรณทวีป (หรือบางครั้งใช้สุวรรณภูมิ ซึ่งมีความหมายเดียวกัน) ที่ปรากฏใน**กาสัตตสาคร** ก็มีได้บ่งว่าเป็นเกาะแต่อย่างใด นิทานเรื่อง “จักรกะกับล้อเหล็ก” ใน**กาสัตตสาคร** กล่าวถึงพ่อค้าเมืองธวละ ชื่อ จักระ เดินทางไปค้าขายที่สุวรรณทวีปทั้ง ๆ ที่บิดามารดาไม่เห็นด้วย

แต่เขาก็ค้าขายได้กำไรงดงาม เขาเดินทางกลับจากสุวรรณทวีปโดยเรือที่บรรทุกเพชรพลอยเต็มลำ สุวรรณทวีปในเรื่องนี้จึงไม่น่าจะต่างจากสุวรรณภูมิในนิทานเรื่องอื่นๆเลย

ในนิทานอีกเรื่องหนึ่งใน**กาสัตตสาคร**ชื่อเรื่อง “บุตรพ่อค้า นางคณิกา และวานรอาละ” บุตรพ่อค้า ชื่อ อิศวรธรรมัน เดินทางด้วยกองเกวียนจากเมืองจิตรกุฏไปค้าขายยังสุวรรณทวีป ระหว่างทางผ่านเมืองช็อกาณจนปุระ จึงหยุดพักแรมที่นั่น ในเรื่องมิได้กล่าวถึงการเดินเรือแต่อย่างใด สุวรรณทวีปจึงไม่น่าจะเป็นเกาะไปได้ แต่คงจะเป็นดินแดนเดียวกับที่เรียกว่าสุวรรณภูมินั่นเอง

สุวรรณภูมิไม่เพียงแต่เป็นที่รู้จักของชาวอินเดียจนปรากฏชื่ออยู่ในนิทานหลาย ๆ เรื่องเท่านั้น แต่ยังเป็นที่ยังรู้จักของผู้เล่านิทานเตอร์กีก็นิทานปาทาอีกด้วย แม้จะเป็นผลงานที่ปรากฏเป็นรูปเล่มในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ นี้ แต่ตัวนิทานอาจจะเก่าแก่กันมานานแล้วเช่นเดียวกับนิทานมุขปาฐะที่แพร่หลายก่อนจะมีผู้รวบรวมลงเป็นลายลักษณ์อักษร นิทานหลักของ**นิทานปาทา**กล่าวถึงขุนนางเตอร์กีก็นิทานปาทา พยายามจะเลียนแบบกาหลิบฮารุนอัลดรอซิดใน**นิทานอาหรับราตรี**

จึงปลอมตัวออกสังเกตความเป็นอยู่ของชาวเมือง เมื่ออยากจะรู้เรื่องใดก็ให้เรียกตัวผู้เกี่ยวข้องมาเล่า เป็นเรื่องจริงบ้าง เป็นนิทานบ้าง แล้วให้จดจารไว้เช่นเดียวกับที่กาหลิบทรงมีบัญชาให้ทำ นักเล่นนิทานคนหนึ่งชื่อเมนูนี่เข้ามาเล่านิทานเรื่อง “คู่รักมีคำหนี” ให้ปราช้าง แต่ก่อนจะเล่า เมนูนี่บอกปราช้างว่า “อาศัยเหตุจะต้องชิมทราบต่อประเทศต่าง ๆ อันเกี่ยวกับเรื่องนิยายที่เล่าสืบต่อกันมา ข้าพเจ้าคิดว่าจำเป็นต้องมีความรู้ภูมิศาสตร์ด้วย” แล้วจึงเริ่มต้นนิทานว่าดังนี้ “ในด้านทิศอีสานของคาบสมุทรภารตวรรษอันไพศาล เดิมมีราชอาณาจักรมหิมาไพบูลย์พูนเจริญ ภูมิประเทศเลื่องชื่อลือนามว่าเป็นประเทศงดงามยิ่งนัก เนื้อดินอุดมด้วยธัญญาหาร ผลาหารและอากาศก็สดชื่นปราศจากสิ่งร้ายอันเป็นภัยต่อความสุข ราชอาณาจักรนี้ ดำเนินตะวันออกจดประเทศมลายู ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือที่สุดของฝั่งแม่น้ำโขง เหตุเพราะฤดูหนาวร้อนจัด ทิศใต้ติดแผ่นดินอันหนึ่งจะชื่อใดข้าพเจ้าลืมจำได้แต่ว่าตกทะเลต่อกับอาณาจักรชาตินาวพุงคำทิศตะวันตกติดอาณาจักรชื่ออะไรข้าพเจ้าจำไม่ได้เหมือนกัน และทิศเหนือจดประเทศหนึ่งชื่อข้าพเจ้าลืมอีก เมื่อได้กราบเรียนอธิบายมาถึง

เพียงนี้ ข้าพเจ้าหวังอยู่ด้วยความรู้อันกว้างขวางของพระเดชพระคุณซึ่งจะเปรียบกับท่านปราชญ์โลกมันก็เสมอเมลิ็ดแตงกับผลแตง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องอธิบายต่อไปอีกว่า ราชอาณาจักรที่กล่าวนี้มีนามตามปุราณว่า อาณาจักรสุฟฟรา”

แม้จะเป็นคำบอกเล่าที่กระต่อนกระแท่นเพราะความขี้ลืมเมนูนี่ แต่ข้อมูลเท่าที่มีซึ่งคงไม่ถูกต้องตามภูมิศาสตร์ที่เดียวกันทำให้พอจะจับความได้ว่า ดินแดนแห่งนี้มิใช่เกาะ เพราะอยู่ติดแผ่นดินเกือบทุกด้าน เป็นดินแดนที่มีอาณาเขตติดกับมลายู และลาว และมีชื่อที่อาจเพี้ยนไปจากสุวรรณ ก็ได้ ดินแดนที่เป็นฉากในนิทานเรื่องนี้น่าจะเป็นที่เดียวกับสุวรรณภูมิในนิทานเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วนั่นเอง จะต่างไปก็ตรงที่ว่ามิได้ใช้เป็นเพียงเมืองที่เป็นจุดหมายปลายทางในการเดินทาง แต่ใช้เป็นฉากสำคัญที่เอื้อต่อเนื้อเรื่องที่เกี่ยวในราชอาณาจักรสุฟฟรานี้พระราชามีข้อกำหนดว่า ชายที่จะมาอภิเษกกับพระราชธิดาต้องมีชาติตระกูลสูงและไม่มีแผลเป็น คำหนีแม้แต่แห่งเดียว ชายหนุ่มทั่วแดนซึ่งเป็น “คนพลเมืองสามล้านคน” ของสุฟฟราพากันมาให้นางเลือก ชาวเมืองต่างตัวด้วย “แพร

และส่วนมาจากเมืองจีน ผ้าห่มมาจากกัมพูระ
เครื่องอาภรณ์ เพชรพลอย ช้างม้าลาอาฐ ก็มี
ปรากฏเกลื่อนกลาดในนครสุพรรณ” ในที่สุด
เจ้าหญิงก็พบผู้ที่มาอภิเษกกับนาง เป็น
ชายหนุ่มรูปงามชื่ออโศก เขาได้กล่าว
สุนทรพจน์ต่อที่ประชุมอย่างไพเราะสละสลวย
ยิ่งนัก “ถึงกับได้จดถ้อยคำเหล่านั้นไว้ด้วยตัว
ทองเพราะถือว่าเป็นอุคตภาษาของชาติสุพรรณ”
(เสฐียรโกเศศ, ๒๕๑๕ : ๔๑๖-๔๕๑)

รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ตั้งเมือง
สุพรรณกิติ ความนิยมของชาวเมืองกิติ ล้วน

ทำให้ภาพของสุวรรณภูมิในนิทานเด่นชัดขึ้น
ที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่าสถานที่ที่อ้างใน
นิทานอาจมีมูลมาจากความจริงบ้าง หรืออาจ
เกิดจากจินตนาการของผู้เล่านิทานบ้างนั้น
ในกรณีของเมืองสุพรรณใน นิทานปาลา น่า
จะเป็นอย่างแรกมากกว่า ผู้เล่านิทานคงจะได้
ยินได้ฟังหรือมีฉะนั้นก็เคยเดินทางมาค้าขาย
ในดินแดน “สุพรรณ” แห่งนี้ จึงได้วาดภาพ
ไว้อย่างละเอียดและใกล้เคียงดินแดนในแหลม
ทองนี้ จนเกินกว่าจะเป็นเมืองในจินตนาการ
ไปได้ ●

หนังสืออ้างอิง

- มานิต วลธิโกทม. สุวรรณภูมิอยู่ที่ไหน. กรุงเทพฯ : การเวก, ๒๕๒๑.
ศิริวัฒนอาณาทร. ชุน (ผล ศิริวัฒนกุล). เมืองทองหรือสุวรรณภูมิ. กรุงเทพฯ : ช. ชุมชุมช่าง,
๒๕๑๔.
สุภาพรรณ ณ บางช้าง. ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.
เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน). นิยายเอกของปาลา. กรุงเทพฯ : บรรณาการ, ๒๕๑๕
Cowell, E.B. (ed.) **The Jatakas**. Delhi : Cosmo Publications, 1973.
Penzer, N.M. (ed.) **The Ocean of Story**. Delhi : Motilal Banarsidass, 1968.